

GIYOHVANDLIK VOSITALARI YOKI PSIXOTROP MODDALARNI QONUNGA XILOF RAVISHDA O'TKAZISH YOKI O'TKAZISH MAQSADIDA SODIR ETILGAN BOSHQA HARAkatLAR UCHUN JAVOBGARLIKNI NAZARDA TUTUVCHI QONUN NORMALARINI TAKOMILLASHTIRISH

*Abdurasulova Qumriniso
Raimkulovna*

*Toshkent davlat yuridik
universiteti, yuridik fanlar
doktori, professor.*

*Abdurasulova Kumriniso
Raimkulovna*

*Tashkent state university of
Law, doctor of law, professor.*

Rasulev Akbar Alisherovich

*O'zbekiston Respublikasi IIV
Akademiyasi, yuridik
fanlar bo'yicha falsafa
doktori, dotsent*

Rasulev Akbar Alisherovich

*Academy of the Ministry of
Internal Affairs of the Republic of
Uzbekistan, doctor of philosophy
(PhD) in law, associate professor.*

IMPROVING LEGAL NORMS THAT ESTABLISH LIABILITY FOR THE ILLEGAL SALE OF NARCOTIC DRUGS OR PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, OR FOR OTHER ACTIONS COMMITTED WITH THE INTENT TO SELL

Annotatsiya. Maqola aholi sog'ligini muhofaza qilishning muhimligiga, giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda o'tkazish yoki o'tkazish maqsadida sodir etiladigan jinoyatlarga qarshi kurashga qaratilgan jinoiy-huquqiy normalarni yanada takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, aksariyat xorijiy davlatlar, xususan, Janubiy Koreya, Turkiya, Rossiya, Ukraina, Ozarbayjon, Gruziya, Armaniston, Qozog'iston Respublikalari jinoyat qonunlarida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni iste'mol qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash uchun javobgarlik normalari, sud-tergov amaliyotida mazkur turdagi jinoyatlarni tergov qilish amaliyoti tahlil qilinib, taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar, o'tkazish maqsadi, iste'mol qilish, bangixona, jinoiy-huquqiy norma.

Abstract. This article is dedicated to the importance of protecting public health and to the further improvement of criminal law norms aimed at combating crimes involving the illegal sale of narcotic drugs or psychotropic substances or actions committed with the intent to sell them. It analyzes the norms establishing liability for organizing or maintaining drug dens for the consumption or distribution of narcotic drugs or psychotropic substances within the criminal codes of several foreign countries, including South Korea, Turkey, Russia, Ukraine, Azerbaijan, Georgia, Armenia, and the Republic of Kazakhstan. The article also examines the judicial and investigative practices for this category of crimes and develops relevant proposals and recommendations.

Keywords: narcotic drugs, psychotropic substances, intent to sell, consumption, drug den, criminal law norm.

Giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda o'tkazish yoki o'tkazish maqsadida sodir etiladigan boshqa harakatlar uchun javobgarlik masalasi hozirgi jamiyatning muhim muammolaridan biri hisoblanadi.

Aholini sog'ligini muhofaza qilishning muhimligi giyohvandlik vositalarni yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda o'tkazish yoki o'tkazish maqsadida sodir etiladigan jinoyatlarga qarshi kurashga qaratilgan jinoyat-huquqiy normalarni yanada takomillashtirish zaruratini taqozo etadi.

Dastavval, ko'rilayotgan jinoyat tarkibining Jinoyat kodeksida foydalanilgan qonunchilik texnikasiga muvofiqlik masalasiga murojaat qilishimiz zarur.

Birinchidan, jinoyat huquqida foydalaniladigan atamalarni tahlil qilish natijasida, Jinoyat kodeksidagi "giyovandlik" so'zi O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 19-avgustda qabul qilingan "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi [1] qonunida, Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 12-noyabrda qabul qilgan "Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish, undan olib chiqish va tranzit tarzida o'tkazish tartibini, shuningdek, ularning muomalada bo'lishi yuzasidan nazoratni takomillashtirish to'g'risida"gi [2] qarorida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasiga chek qo'yish orqali ularning aholi salomatligi va mamlakatimiz genofondiga salbiy ta'sirini bartaraf etish strategik chora-tadbirlari to'g'risida"gi [3] farmonida "giyohvandlik" deb yuritiladi.

Qonunchilik texnikasi qoidalariga ko'ra, qonun hujjatlarda foydalaniladigan atamalar tegishli huquqiy tizim doirasida bir xil izohlanib qo'llanilishi lozimligini inobatga olib, Jinoyat kodeksining 19-moddasida, 56-moddasining 1-qismi "o" bandida, 72-moddasining 3-qismida, 127-moddasining 1, 2 va 3-qismining "a" bandida, 207-moddasining 3-qism "b" bandida, 246-moddaning

1 va 2-qismlarida, 261-moddasida, Jinoyat kodeksi Maxsus qism XIX bobning nomida hamda 270, 271, 273-276-moddalaridagi "giyovandlik" so'zini "giyohvandlik" so'zi bilan almashtirish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchidan, Jinoyat kodeksi 273-moddasining amaldagi tahriri ikkita mustaqil jinoyat tarkiblarni o'z ichiga oladi (giyohvandlik vositalari, ularning analoglari yoki psixotrop moddalarni o'tkazish maqsadini ko'zlab qonunga xilof ravishda tayyorlash, olish, saqlash, tashish yoki jo'natish, shuningdek, ularni qonunga xilof ravishda o'tkazish, sotish jinoyati va ushbu vositalarni iste'mol qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash jinoyati). Mazkur holatda, bizning fikrimizcha, qonunchilik texnikasi buzilgan, chunki, normativ hujjatning har bir moddasi ichki yaxlit, bir butun xususiyatga ega bo'lib, o'zida tugallangan fikrni ifodalaydi. Shu sababli, bir-biriga bevosita bog'liq bo'lmagan normalarni bitta moddada keltirish, normativ hujjat normalari sonini sun'iy ravishda kamaytirish bo'ladi. Bundan tashqari, alohida moddani shakllantirishning asosiy belgisi – moddada mujassamlashtirilgan normalarning o'zaro uzviy bog'liqligi va aloqasidir.

Agar ikkita yoki bir nechta normalar o'zaro bog'liq bo'lsa, bir-birini to'ldirsa va faqatgina birgalikda muayyan masalaga javob bera olsa, ulardan foydalanishda qulaylik yaratish uchun bitta moddada joylashtirish mumkin. Bitta moddada bir nechta normalarni mujassamlashtirish uchun ular mantiqiy aloqador, bir-birini belgilab beruvchi, umumiydan xususiyga borgan bo'lishi lozim [4].

Amaliyot xodimlari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, respondenlarning 84 % Jinoyat kodeksining 273-moddasida nazarda tutilgan bangixona tashkil etish yoki saqlash uchun javobgarlikni alohida moddada belgilash maqsadga muvofiqligini bildirishdi.

Aksariyat xorijiy davlatlarning (Koreya, Turkiya, Rossiya, Ukraina, Ozarbayjon, Gruziya, Armaniston, Qozog'iston) jinoyat qonunlarida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni iste'mol

qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash uchun javobgarlik alohida moddalarda nazarda tutilgan.

Yuqoridagilarga asoslanib, giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni iste'mol qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash uchun javobgarlikni og'irlashtiruvchi va alohida og'irlashtiruvchi holatlarni inobatga olgan holda, quyidagi tahrirda bayon etish maqsadga muvofiq:

273¹- modda. Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalari yoki ularning analoglarini iste'mol qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash, shuningdek, bunday maqsadlarda xona taqdim etish.

Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalari, ularning analoglarini yoki shaxsning aql-idrokiga ta'sir etuvchi boshqa moddalarni iste'mol qilish yoki tarqatish uchun bangixonalar tashkil qilish yoki saqlash, shuningdek, bunday maqsadlarda xona taqdim etish –

- uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha harakatlar:

a) voyaga yetmagan shaxsni jalb qilgan holda;
b) bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til biriktirib;

v) takroran, xavfli residivist yoki ilgari giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilishdan iborat jinoyatni sodir etgan shaxs tomonidan sodir etilgan bo'lsa, –

- besh yildan sakkiz yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha harakatlar:

a) uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab;

b) o'quv yurtlarida yoki o'quvchilar, talabalar tomonidan o'quv, sport va jamoat tadbirlarini o'tkazish uchun foydalaniladigan boshqa joylarda sodir etilgan bo'lsa, –

- sakkiz yildan o'n ikki yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Uchinchidan, amaldagi Jinoyat kodeksining 273-moddasi 5-qismida giyohvandlik vositalari, ularning analoglari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda sotish uchun javobgarlik belgilangan. Giyohvandlik vositalarni yoki psixotrop moddalarni yoxud ularning analoglarini qonunga xilof ravishda sotish ushbu predmetlarni o'tkazishning eng xavfli shaklini tashkil etib, ular evaziga pul yoki boshqa moddiy qimmatliklarni olishni anglatadi. Ilgari giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda sotganlik uchun javobgarlik Jinoyat kodeksi 272-moddasida nazarda tutilgan edi. Biroq, 1999-yil 20-avgustda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartishlar va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi [5] 832-l-son qonuniga asosan, 272-modda Jinoyat kodeksidan chiqarilib, giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda ko'p miqdorda sotish uchun javobgarlik uning 273-moddasi 5-qismida belgilandi. Qonundagi ushbu o'zgarishlar huquqni qo'llash amaliyotida bir qator muammolar paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Jumladan, "sotish" va "o'tkazish" tamalarining o'zaro munosabatini aniqlashdagi turli yondashuvlar, mazkur jinoiy-huquqiy normani yagona tushinishdagi qiyinchiliklarga sabab bo'lmoqda. Masalan, amaliyot xodimlari o'rtasida o'tkazilgan anketa-so'rov natijalariga ko'ra, "Fikringizcha, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini sotish Jinoyat kodeksi 273-moddasining qaysi qismi bilan kvalifikatsiya qilinadi?" degan savolga, respondentlarning 48% "miqdoriga qarab Jinoyat kodeksi 273-moddasining tegishli qismi bilan", 38% esa, "sotish faqatgina ko'p miqdorda sodir etilsa, 273-moddaning 5-qismi bilan kvalifikatsiya qilinadi" deb javob berganlar.

Sud amaliyoti o'rganilganda ham giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglari bilan sotishdan tashqari ko'p miqdorda qonunga xilof ravishda muomala qilish holatlari turlicha kvalifikatsiya qilinishi kuzatilmoqda. Masalan, fuqaro A. 2023-yil aprel oyining o'rtalarida tarkibida giyohvandlik vositasi bo'lgan

10 tup “kannabis” giyohvandlik o’simligini tomorqasidagi makkajo’xori ekinining orqa tomoniga ekib, parvarish qilib kelgan. Bundan tashqari, fuqaro A. o’zining jinoiy harakatlarini davom ettirib, tomorqasidagi 10 tup “kannabis” o’simligi ichidan 2 tupni ildiz, poya, shoxcha va barglari bilan sug’urib olib qo’yib, kelgusida qonunga xilof ravishda sotish yoxud o’tkazish maqsadida, o’zi istiqomat qilib kelayotgan uyining tandiri ichiga quritish uchun solib va saqlab kelgan. Ushbu holat 2023-yil 9-avgust kuni huquqni muhofaza qiluvchi organ xodimlari tomonidan aniqlanib, xolislar ishtirokida A.ning tomorqasidan sug’urib olingan 8 tup, tandir ichiga quritish uchun solib qo’ygan 2 tup, jami 10 tup “kannabis” giyohvandlik o’simligi tegishli tartibda ashyoviy dalil sifatida hujjatlashtirib olingan. Ushbu holat bo’yicha o’tkazilgan tergov harakatlari natijasida A.ga Jinoyat kodeksining 270-moddasi 1-qismi va 25, 273-moddasi 5-qismi bilan ayb e’lon qilinib, ishi sudga oshirildi. Sud hay’ati, sudlanuvchi A.ning taqiqlangan giyohvandlik o’simliklarini qonunga xilof ravishda ekib, parvarishda ifodalangan jinoiy harakatlari tergov organi tomonidan Jinoyat kodeksining 270-moddasi 1-qismi bilan to’g’ri kvalifikatsiya qilingan deb hisoblaydi. Biroq, tergov organi sudlanuvchi A.ning harakatlarini Jinoyat kodeksining 25, 273-moddasi 5-qismi bilan noto’g’ri kvalifikatsiya qilingan deb topib, uning qilmishini 73-moddaning 2-qismi bilan qayta kvalifikatsiya qildi [6].

Ko’rilayotgan moddaning amaldagi tahririga ko’ra, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglari aybdor shaxs tomonidan ko’p miqdorda hadya etilsa, qarz evaziga berib yuborilsa yoki boshqa (sotishdan tashqari) shakllarda o’tkazilsa, qilmish Jinoyat kodeksi 273-moddasining ikkinchi qismi bilan kvalifikatsiya qilinishi nazarda tutiladi.

Fikrimizcha, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini noqonuniy o’tkazish harakatlari uchun javobgarlik ularning miqdoridan kelib chiqib differentsiatsiya qilinsa, yuqorida ko’rsatilgan muammo hal

etiladi. Xorijiy tajribani o’rganish shuni ko’rsatadiki, bunday qonunchilik tuzilish Rossiya [7], Ukraina [8], Gruziya [9], Ozarbayjon [10], Armaniston [11], Qozog’iston [12] jinoyat kodekslarida qo’llaniladi.

Yuqoridagilarni inobatga olib, Jinoyat kodeksi 273-moddasining 5-qismidagi “sotish” atamasi “o’tkazish” atamasi bilan almashtirilib, shu bilan birga giyohvandlik vositalarni, psixotrop moddalarni ularning analoglarini o’tkazish maqsadini ko’zlab qonunga xilof ravishda ko’p miqdorda tayyorlash, olish, saqlash, tashish yoki jo’natish, shuningdek, ularni ko’p miqdorda qonunga xilof ravishda o’tkazish uchun javobgarlik belgilash maqsadga muvofiq.

To’rtinchidan, oxirgi yillarda giyohvandlik vositalarni, psixotrop moddalarni, ularning analoglarini, yangi psixofaol moddalarni “sotuvchi” va “xaridor” o’rtasida bevosita jismoniy aloqa bog’lanmasdan sotish usullari ko’payib bormoqda. Bugungi kunda kompyuter texnologiyalari va telekommunikatsiya tizimlaridan keng foydalanish, ular asosida global kompyuter tarmoqlarini yaratish, “kibermakon” orqali jinoyat sodir etish holatlari ko’p kuzatilmoqda.

Zamonaviy kompyuter texnologiyalari va telekommunikatsiya tizimlarining hayotning barcha sohalaridagi ijtimoiy munosabatlarda keng qo’llanilishi, ular asosida global kompyuter tarmoqlarining yaratilishi, “kibermakon”dan giyohvandlik vositalari va ularning analoglarini tarqatish uchun faol foydalanishga sabab bo’ldi.

Ushbu jinoyatlarni sodir etishda Internet va umuman axborot-telekommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish, jinoiy niyatni tez va anonim tarzda amalga oshirish imkonini beradigan tarmoqlar uzoqligi, shaxsni aniqlash imkoni yo’qligi, yagona nazorat mavjud emasligi, yuqori latentligi, transmilliy xususiyatga egaligi va boshqalar bilan bog’liqdir.

Kibermakondan foydalanish orqali giyohvandlik moddalarini sotish uchun jinoiy javobgarlikni belgilash bir qancha muhim asoslarga ega:

Birinchidan, kibermakon jinoyatchilarga geografik cheklolrsiz keng auditoriyani qamrab olish

imkonini beradi. Bu jiddiy ijtimoiy muammolarga, jumladan giyohvandlik, jamoat tartibini buzish va aholini sog'ligi uchun yuqori xavf tug'diradigan giyohvandlik vositalarining ommaviy tarqalishiga sabab bo'ladi.

Ikkinchidan, virtual makon giyohvandlik vositalarini g'ayriqonuniy o'tkazish bilan shug'ullanuvchilar uchun yuqori darajadagi anonimlikni ta'minlaydi. Onlayn huquqbuzarlarni kuzatish va aniqlash murakkab bo'lib, maxsus ko'nikmalar va resurslarni talab qiladi.

Uchinchidan, kibermakonda giyohvandlik vositalarining noqonuniy savdosi hukumatlar va hokimiyat organlarining giyohvandlik vositalariga qarshi kurash va huquqni muhofaza qilish organlarining sa'y-harakatlariga putur yetkazadi. Bu boshqa turdagi jinoyatlar va qonunbuzarliklar uchun asos bo'lishi mumkin.

Yuqoridagilar giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini Internet va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanigan holda qonunga xilof ravishda o'tkazish jinoyatlariga huquqiy javob berishning dolzarbligini belgilab, amaldagi Jinoyat kodeksining 273-moddasiga giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini telekommunikatsiya tarmoqlaridan, shuningdek, Internet jahon tarmog'idan foydalanib qonunga xilof ravishda o'tkazishni javobgarlikni og'irlashtiruvchi holat sifatida belgilashni taqozo etadi.

Shu bilan birga, ushbu holatlarni kvalifikatsiya qilishda, ayniqsa, nazorat ostida olish tezkor-qidiruv tadbiri o'tkazilgan vaqtida, jinoyatni tugallanish vaqtini to'g'ri aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Yuridik adabiyotlarda ayrim mualliflar giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini "nazorat xarid" tadbirida sotib olish holatida "sotuvchi"ning harakatlarini tugallangan jinoyat sifatida baholashadi. Ularning fikricha, bunday hollarda "sotuvchi" jinoyat predmetini o'tkazish uchun o'ziga bog'liq barcha xatti-harakatlarni amalga oshirgani bois, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglari noqonuniy muomala chiqib ketgan yoki chiqib

ketmaganligidan qat'i nazar, jinoyat tugallangan hisoblanadi [13]. Ayrim xorijiy davlatlarning sud amaliyoti ham giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini qonunga xilof ravishda o'tkazish uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi moddaning dispozitsiyasida zaruriy belgi sifatida jinoiy oqibat belgilanmaganligi tufayli, yuqorida ko'rsatilgan holatlarni jinoyat subyekti tomonidan sotib oluvchi olishi uchun barcha xatti-harakatlarni bajarishi vaqtidan jinoyat tugallangan deb hisoblashni tavsiya etadi [14].

Mamlakatimiz sud-tergov amaliyoti tahlilari natijalariga ko'ra, mazkur masala bo'yicha yagona yondashuv mavjud emasligi aniqlandi [15]. Masalan, fuqaro X. 2024-yilning 21 aprel kuni Qo'qon shahrining Fitrat ko'chasi 9-uy oldida boshqa shaxs bilan oldindan jinoiy til biriktirib, ko'p miqdordagi (49,72 gramm) "gashish" giyohvandlik vositasini 8.000.000 so'm evaziga "maxsus xaridor"ga qonunga xilof ravishda sotayotganda Qo'qon shahar IIB JQB xodimlari tomonidan o'tkazilgan "Nazorat xarid" tadbirida qo'lga olingan. Ushbu jinoyat ishi 2024 yil 21 noyabr kuni Qo'qon shahar sudi tomonidan ko'rib chiqilib, sudlanuvchi fuqaro X. Jinoyat kodeksining 25, 273-moddasi 5-qismida nazarda tutilgan, ya'ni giyohvandlik vositalari, ularning analoglari yoki psixotrop moddalarni qonunga xilof ravishda ko'p miqdorda sotishga suiqasd qilish jinoyatini sodir etganlikda aybli deb topilgan [16].

Shuningdek, sudlanuvchi U. giyohvandlik vositasini o'zgaga sotish va oson daromad olish maqsadini ko'zlab, 2023-yil 1-sentyabr kuni soat 20.00 larda Jizzax shahar Obod MFY hududida tanishi Sh. bilan jinoiy til biriktirib, bir guruhga birlashib, unga 4 dona qora rangli polietilen paket bo'laklariga o'ralgan, saqichsimon, yopishqoq, egiluvchan, plastilinsimon holdagi, malla-qo'ng'ir rangli moddani, sudga oid kimyoviy ekspertizaning 2023-yil 7-sentyabrdagi 668-sonli xulosasiga ko'ra, ko'p miqdordagi (2,9 gramm) "gashish" giyohvandlik vositasini sotgan.

Sudlanuvchi Sh., o'z navbatida, ushbu ko'p miqdordagi (2,9 gramm) "gashish" giyohvandlik

vositasini Jizzax viloyat IIB xodimlari tomonidan 2023-yil 6-sentyabr kuni o'tkazilgan "Nazorat ostiga olish" tadbiri davomida, shartli xaridorga Jizzax shahrining Toshloq MFY hududida 1.600.000 so'mga sotayotgan vaqtida ashyoviy dalillar bilan ushlangan. Dastlabki tergov yakunida Sh.ga nisbatan O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 273-moddasi 5-qismida nazarda tutilgan jinoyatni sodir qilganlikda ayb e'lon qilgan[17].

Bizning fikrimizcha, Jinoyat kodeksining 273-moddasida nazarda tutilgan jinoyat o'z tuzilishiga ko'ra formal tarkibli jinoyat bo'lganligi sababli, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini qonunga xilof ravishda o'tkazish (sotish) harakatlari ushbu vosita yoki moddalarning qonunga xilof ravishda muomalaga chiqib ketgan-ketmaganligidan qat'i nazar, ularni bevosita topshirish, shu jumladan nazorat ostida olish vaqtida, shuningdek, sotib oluvchi (xaridor) tomonidan olingan-olinmaganligidan qat'i nazar, shartlashilgan (saqlanadigan) joyga qo'yilgan vaqtdan tugallangan hisoblanadi.

Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini muayyan joyga qo'yan va ular saqlanayotgan joyni xaridorga shaxsan yoki vositachi (tarqatishni muvofiqlashtiruvchi shaxs) orqali bildirgan shaxsning xatti-harakati xaridor ushbu vositalarni yoki moddalarni olgan-olinmaganligidan (masalan, qo'lga olingan, olish fikridan qaytgan yoki tasodifiy shaxs tomonidan olib ketilgan) qat'i nazar, tugallangan o'tkazish sifatida kvalifikatsiya qilinadi.

Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglari saqlanadigan joyga qo'yilgan bo'lsa-da, lekin, ularning saqlanadigan joyi to'g'risida na xaridorga, na tarqatishni muvofiqlashtiruvchi shaxsга xabar berilmagan bo'lsa, qilmish giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini o'tkazishga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglari saqlanadigan joyi to'g'risidagi xabar faqat ularni tarqatishni muvofiqlashtiruvchi shaxsга berilgan bo'lsa, lekin, xaridorga yetib bormagan

bo'lsa, bunday harakatlar ham o'tkazishga suiqasd qilish hisoblanadi. Bundan tashqari, agar aybdor shaxs xaridor bilan saqlash joyi to'g'risida oldindan kelishib olgan bo'lsa, biroq o'ziga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra jinoyat predmetlarini saqlash joyiga qo'ymagan bo'lsa, uning bu qilmishi ham o'tkazishga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilinadi.

Bundan tashqari, Jinoyat kodeksining amaldagi 273-moddasi murakkab tuzilganligi sababli, uni qo'llashda muayyan qiyinchiliklar vujudga kelmoqda. Jumladan, moddaning ikkinchi qismi birinchi qismga, uchinchi qismi birinchi va ikkinchi qismlariga, to'rtinchi qismi esa ikkinchi va uchinchi qismlariga havola qilishi, ko'rilyotgan jinoyatning mazmuni va belgilarini aniqlashni ancha murakkablashtirmoqda. O'tkazilgan anketa-so'rov natijalariga ko'ra, amaliyot xodimlarning 72 % Jinoyat kodeksining amaldagi 273-moddasi murakkab tuzilganligini va uni soddalashtirish zaruratining mavjudligini qayd etganlar.

Yuqoridagilarni inobatga olib, Jinoyat kodeksi Maxsus qismi aksariyat moddalarining tuzilishida foydalanilgan qonunchilik texnikasiga amal qilgan holda hamda ko'rilyotgan moddani qo'llashda mavjud bo'lgan qiyinchiliklarni bartaraf etish maqsadida, shuningdek, tadqiqot natijasida shakllantirilgan taklif va tavsiyalarni hisobga olib, Jinoyat kodeksining 273-moddasini quyidagi tahrirda bayon etish maqsadga muvofiq:

273-modda. Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini o'tkazish maqsadini ko'zlab qonunga xilof ravishda tayyorlash, olish, saqlash va boshqa harakatlar qilish, shuningdek, ularni qonunga xilof ravishda o'tkazish.

Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar yoki ularning analoglarini o'tkazish maqsadini ko'zlab qonunga xilof ravishda tayyorlash, olish, saqlash, tashish yoki jo'natish, shuningdek, ularni qonunga xilof ravishda o'tkazish –

• uch yildan besh yilgacha ozodlikni cheklash yoki uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha qilmishlar ozginadan ko'proq miqdorda sodir etilgan bo'lsa, –

- besh yildan yetti yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha qilmishlar:

a) takroran, xavfli residivist yoki ilgari giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilish bilan bog'liq jinoyatni qasddan sodir etgan shaxs tomonidan;

b) bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til birlashtirib;

v) ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazoni o'tash joylarida;

g) o'quv yurtlarida yoki o'quvchilar, talabalar o'quv, sport va jamoat tadbirlarini o'tkazadigan boshqa joylarda;

d) telekommunikatsiya tarmoqlaridan, shuningdek, Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanib sodir etilgan bo'lsa, –

- yetti yildan o'n yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha qilmishlar:

a) laboratoriyalarda yoxud o'zganing mulki hisoblangan vositalar va asbob-uskunalaridan foydalangan holda;

b) o'ta xavfli residivist tomonidan;

v) uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab sodir etilgan bo'lsa, –

- o'n yildan o'n besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan qilmishlar ko'p miqdorda sodir etilgan bo'lsa, –

- o'n yildan yigirma yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan qilmishlarni sodir etgan shaxs o'z ixtiyori bilan aybini bo'yniga olish to'g'risida hokimiyat organlariga arz qilsa va giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalarni yoki ularning analoglarini topshirsa, jazodan ozod qilinadi.

Foydalanilgan manbalar / References

1. [Elektron manba]. Kirish yo'li: <https://lyex.uz/docs/86044> (Murojaat qilingan sana: 12.02.2025).
2. [Elektron manba]. Kirish yo'li: <https://lyex.uz/docs/2815340> (Murojaat qilingan sana: 12.02.2025).
3. [Elektron manba]. Kirish yo'li: <https://lyex.uz/docs/6912475> (Murojaat qilingan sana: 12.02.2025).
4. Najimov M.K., Saydullayev Sh.A. Qonunchilik texnikasi: O'quv qo'llanma. – T.: TDYUI, 2008. – B. 79.
5. "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartishlar va qo'shimchalar kiritish to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 20-avgustdagi 832-I-son qonuni [Elektron manba]. Kirish yo'li: <https://lyex.uz/docs/44853> (Murojaat qilingan sana: 12.02.2025).
6. Pastdarg'om tumani jinoyat ishlari bo'yicha sudining 1-1413-2302/325-son jinoyat ishi bo'yicha hukmi [Elektron manba]. Kirish yo'li: <https://public.sud.uz/report/CRIMINAL> <<https://public.sud.uz/>> (murojaat sanasi: 8-oktyabr 2024-y.).
7. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 года № 63-ФЗ (с изменениями и дополнениями по состоянию на 28.02.2025 г.). URL: https://online.zakon.kz/Досумэнт/?дос_ид=30397073
8. Уголовный кодекс Украины от 5 апреля 2001 года № 2341-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.06.2020 г.). URL: https://сонтинэнт-онлайнэ.ком/Досумэнт/?дос_ид=30418109#пос=2633-45
9. Уголовный кодекс Грузии от 22 июля 1999 года (Контрольный текст по состоянию на 1.10.2019г.). URL: <https://матснэ.гов.гэ/ру/досумэнт/визв/16426?публисатион=212>
10. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики (с изменениями и дополнениями по состоянию на 27.12.2024 г.) URL: https://сонтинэнт-онлайнэ.ком/Досумэнт/?дос_ид=30420353
11. Уголовный кодекс Армении (с изменениями и дополнениями по состоянию на 23 декабря 2022 г.). URL: <https://hrlib.kz/досумэнт/176585>
12. Уголовный кодекс Республики Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 06.03.2025 г.). URL: https://online.zakon.kz/Досумэнт/?дос_ид=31575252
13. Бугера Н.Н. Сбыт наркотических средств через тайники-закладки: праворименительный аспект/Вестник Волгоградской Академии МВД России №1 (64) 2023, – С. 20.
14. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 15 июня 2006 года "О судебной практике по делам о